

BOROS TAMÁS – FILIPPOV GÁBOR

MAGYARORSZÁG 2030

JÖVŐKÉP MAGYARORSZÁGNAK

Magyarország 2030 – vezetői összefoglaló

A *Magyarország 2030* az Egyensúly Intézet nevű új agytröszt jövőorientált, alternatív politikai-gazdasági-társadalmi víziója, melyet az Osiris Kiadó és az Egyensúly Intézet közösen jelentetett meg. A könyv szerzői teljes szabadságban, a létező párt-narratíváktól és politikai napirendtől függetlenül, pénzügyi és hatalmi befolyástól mentesen alkották meg víziójukat a közeljövő Magyarországról. Elméletileg és módszertanilag megalapozott, tényekre épülő, a gyakorlatban hasznosítható jövőképet igyekeztek alkotni. Hosszú távra előretekintő, de hazánk gazdasági, földrajzi, társadalmi és politikai adottságaiból kiinduló, vagyis realista cselekvési tervet, amely kijelöli az utat egy sikerebb jövő felé.

A jövőkép három fő részből áll: 1. számokra és adatokra alapozva áttekinti a Magyarország életét meghatározó legfontosabb tényeket és trendeket, illetve felvázolja, középtávon milyen irányba haladunk a jelenlegi pályánkon; 2. alternatív jövőt vázol fel a magyarok számára arról, milyen gazdasági, társadalmi, politikai körülményeket tartunk kívánatosnak kialakítani Magyarország számára az elkövetkező évtizedben; 3. körvonalazza azt az utat, amelyen haladva tíz éven belül megalapozhatjuk egy sikeres, az élvonalba tartozó Magyarország életét.

Magyarország 2030-ban

A kilencvenes években hazánk nemzeti összterméke és a magyarok életszínvonala a rendszerváltás sokkját követően emelkedő pályára állt, és a következő évtizedben is tovább fog növekedni. Ha az eddigi kedvező folyamatok nem fordulnak meg, lassan, de biztosan tovább fog csökkenni a mélyszegénységben élők száma, és új, keresőképes fogyasztók fognak megjelenni az ország belső piacán.

A fejlett világ népesedési folyamatai ugyanakkor Magyarországra is érvényesek: egyre kevesebben leszünk, és egyre inkább előregedő társadalomban fogunk élni.

Egyre több idős magyart egyre kevesebb aktív korúnak kell majd eltartania. Eközben életünk színtere egyre inkább a város lesz, miközben az ország komplett vidéki régiói fognak fokozatosan elnéptelenedni. A leszakadó kistelepüléseket nem fogjuk tudni megmenteni, és az intenzív városiasodásból végső soron az ország egésze profitálni fog. De azokat, akik nem tudják vagy nem akarják elhagyni életük megszokott környezetét, közös feladatunk lesz megsegíteni.

A gépek egyre több munkakört fognak emberi közreműködés nélkül elvégezni, miközben az emberek egyre gyakrabban lesznek kénytelenek munkahelyet váltani – már ha képesek lesznek olyan munkát végezni, amelyre valóban szükség lesz. Így előbb-utóbb komplett munkafeladatok és szakmák fognak eltűnni. Azok megélhetése, akik ma könnyebben automatizálható feladatokat látnak el, akár rövidtávon is komoly veszélybe kerülhet. Ez elsősorban azonban nem a legszegényebbeket vagy a leggazdagabbakat fogja érinteni, hanem a középosztályhoz tartozókat.

Sok fog múlni az államokon, amelyek ösztönözni tudják a vállalatok átállását, és a munkavállalók felzárkózását, illetve fel tudják készíteni a legkitettebb csoportokat. Azok a cégek és országok fognak előnyt élvezni, amelyek időben felveszik a robotizáció ritmusát. A gépek és algoritmusok szerepének növekedése világszerte munkahelyeket fog megszüntetni – ám ott új munkahelyeket is fog teremteni, ahol időben sikerül felkészülni a gazdaság gyökeres átalakulására.

A nemzetközi térben nem lesz többé egyetlen szuperhatalom, amelynek érdekei és mozgása mindent meghatároznának. Az Egyesült Államok befolyása visszaszorul, de megmarad; és szorosan ott lesz a nyomában Kína, amely mindent meg fog tenni, hogy a gazdaságban és a nemzetközi politikában is átvegye a vezető szerepet. A verseny élesedésével egyre inkább vissza fog szorulni a „hintapolitika” mozgástere: minden országoknak egyértelmű döntést kell majd hoznia róla, hogy melyik tábort választja. Az Európai Unió szerepe tovább fog csökkenni, miközben a kontinensen a kisebb országok szempontjából felértékelődik majd a regionalizmus, az erős helyi szövetségek kiépítése. Vetélkedő nagyhatalmak, egyre inkább bezárkózó

szövetségi rendszerek és nem szokványos konfliktusok fogják jellemezni a következő évtizedeket. És mindeközben időről időre kiújuló problémaforrás lesz a nemzetközi migráció, amelynek kiváltó okait várhatóan a következő évtizedben sem sikerül majd megszüntetni.

A klímaváltozás hatásai is folyamatosan jelen lesznek az életünkben: tömegesen kipusztuló fajok, heves viharok, pusztító áradások és aszályok fogják tetézni életünk változékonyságát. A következő évtizedek a versenyfutásról fognak szólni: ki fog az elsők között eljutni a fenntartható jövőbe, mely országok tesznek szert vezetőszerepre az új, szénmentes világ gazdaságban. Azok fogják a legtöbbet profitálni az átalakulásból, akiknek sikerül még a többiek előtt megtalálniuk a helyüket az új gazdasági rendben.

Magyarország ma egyértelműen a megkésették közé tartozik. Ez nem jelenti azt, hogy minden elveszett volna számunkra – de nem is maradt sok időnk, hogy még legyen esélyünk behozni a lemaradást. Átfogó stratégiára, alapvető irányváltásra lesz szükségünk.

Ennek a stratégiának három alapvető pillérre kell épülnie:

- Első feladatunk a tudására büszke, együttműködni képes közösség megteremtése, a jövőbe tekintő, pozitív nemzettudat megerősítése.
- Második lépésként ki kell alakítanunk a magyarok rendezett, fenntartható életének kereteit, hogy Magyarország tíz év múlva is élhető hely legyen, és polgárai szabad, biztonságos és tiszta környezetben élhessék az életüket.
- Harmadik feladtnak az, hogy a fizikai infrastruktúra helyett elkezdjünk végre legfontosabb közös kincsünkbe, az emberi erőforrásainkba fektetni: oktatásba, képzésbe, a szegénység csökkentésébe, egészségi állapotunk és általában életkörülményeink javításába.

A magyarok közössége(i)

A társadalmi tőke, vagyis az emberek közötti kapcsolatok sűrű hálózata és az együttműködés képessége történelmi előny. Az egymás iránti bizalom nélkülözhetetlen erőforrás. A magyarok azonban ma közösség hiányos, atomizált társadalomban élnek. Kötődünk a magyarság absztrakt értékeihez, de a hétköznapiakban már a szomszédainkban sem bízunk. Mindennél előbbre való értéknek tartjuk a családot, de nem tudunk támaszkodni a közepes méretű önkéntes társulások, az autonóm és cselekvő civil közösségek erejére.

Pedig sorsdöntő, hogy egy ország polgárai miképp tekintenek egymásra: idegenekként-e, vagy társakként, akikkel a közös múlt, a közös sors és a közös célok kötik össze őket. Egy közösség mindig több az azt alkotó egyéneknél. A huszonegyedik században nekünk is meg kell tanulniuk, hogyan tekinthetünk közösségként önmagunkra. Ezért a jövőben különös gondot kell fordítanunk arra, hogy a magyarok tudjanak és merjenek honfitársaikkal együtt cselekedni. Együttműködő lakóközösségekre, környezetükre, iskoláikra, parkjaikra közösen gondot viselő civilekre, öntudatos, aktív, cselekvőképes polgárookra van szükségünk. Magyarországnak bizalomhiányos, elszigetelt, befelé forduló egyének sokaságából autonóm, tevékeny önkéntes társulások hálózataitól nyüzsgő közösséggé kell válnia.

Nemzeti öntudatunk ma sokak félelmével szemben nem túl erős, hanem túl gyenge. A magyaroknak nem szabad félniük saját nemzeti büszkeségüktől. Európa népeinek természetes együttélési kerete ma a nemzet: ez otthonosságunk, legsajátabb kultúránk, honfitársaink iránt érzett felelősségtudatunk alapja. Erről az alapról tudjuk átlátni tágabb környezetünket, ettől érezzük otthon magunkat Európában és a világban. Nem igaz, hogy a nemzeti érzés kizárólag a múltba forduló, acsarkodó és ellenségkereső lehet. A sikeres nemzetek abban különböznek a sikertelenektől, hogy tagjaik képesek bízni egymásban. Hogy közös gyökereikből táplálkozva képesek közös célokért együtt dolgozni és hinni a közös jövőben. Nekünk is újra meg kell tanulnunk jövő időben gondolkodni. Olyan értékekre és

célokra van szükségünk, amelyek nemzeti öntudatunkat is új alapokra helyezhetik.

A magyarok nemzettudata ma a pártok fogságában vergődik. Nem merünk önállóan gondolkodni közös identitásunkról. Beletörődtünk abba, hogy nemzeti öntudatunk kampányszlogenek gyűjteményévé, politikai mozgósító eszközzé silányuljon. Vagy azzal vagyunk elfoglalva, hogy újabb külső és belső ellenségeket találhassunk, akik ellen megvédehetnénk magunkat, vagy csak féltősen hallgatunk, ha valaki kiejti a száján a nemzet szót. Pedig a magyar nemzet lehetne közös vállalkozásunk is: olyan hívószó, amely nem kizárja, hanem közösségtudatuk büszke vállalására és a közös célokért való erőfeszítésre ösztönzi az embereket.

Hazánkban ma a politika folyamatosan arra próbál rábírni bennünket, hogy kizárólag azzal foglalkozzunk, ami elválaszt bennünket. Ideje, hogy végre elkezdjünk arra építkezni, ami összeköt. Nem szabad félnünk a sokféleségtől. Magyarságunkat nem fenyegeti, hanem erősíti a többszintű identitás: lehetünk egyszerre magyarok, svábok, szerbek, zsidók, cigányok és európaiak. A közösség erejét nem az ellenségkeresés, hanem a közös célok és az egymás iránt érzett felelősségtudat adja.

És hogy mi lehetne közös célunk a huszonegyedik században?

Fűzzön össze bennünket egy közös vállalkozás: hogy eszünk és tudásunk révén századunk nagy átalakulásainak nyertesei közé tartozzunk! Mozdítsuk ki Magyarországot rossz útfüggőségeiből, és a középmezőnyből törjünk az élbolyba! Legyünk magabiztos, a jövőjét tudatosan építő, okos ország! Olyan nemzet, amely mer büszkének lenni közös nyelvére, közös múltjára és hagyományaira; ám amely attól sem fél, hogy szembenézzen saját gyengeségeivel, és megpróbáljon új lehetőségek után kutatni. Legyünk olyan nemzet, amely legfontosabb erőforrására: polgárai tehetségére és szorgalmára építi a sikerét.

A mintát saját legjobb hagyományaink kínálják: történelmünk leglátványosabb fejlődési szakasza, a tizenkilencedik század utolsó harmada a reformkor eszméiben gyökerezik. Olyan korszakban, amely a magyarokból, erőforrásaink és javaink közössé tételéből próbált új erőt meríteni. Merjünk ismét tudásunkra, talpraesettségre és rugalmasságunkra építkezni! Miért ne használnánk ki, hogy mi, magyarok épp az eszünkre és a leleményességünkre vagyunk a legbüszkébbek – olyan értékre, amely a huszonegyedik században a siker kulcsa? Nemzeti büszkeségünk legfontosabb forrása egyúttal a felemelkedésünk záloga is. Elitképzésünk nemzetközi sikerei, honfitársaink százainak látványos eredményei igazolják, hogy a magyar nem kudarcra ítélt nemzet. Erőforrásaink nagy részét azonban ma hagyjuk parlagon heverni: közoktatásunk elavult, és nem felszámolja, hanem újratermeli a szegénységet, már a startvonalnál meghatározva a kevésbé jómódú családba született magyarok sorsát. Hagyjuk, hogy a tudás és a siker a szerencsés kevesek kiváltsága legyen, és a többség legfeljebb csak ezek fényében sütkérezhessen. A következő évtized legfontosabb feladata ezért az lesz, hogy közössé tegyük a sikereinket. A kiemelkedő egyéni eredmények persze önmagukban is fontosak – de még fontosabbak azok a vívmányok, amelyekből a többség profitálhat.

Ne legyünk többé a kiváló elit és a közepes átlag országa – az összes magyar lehetne egyetlen talpraesett, „okos ország” tagja! Teremtünk olyan oktatási rendszert, amely nem konzerválja, hanem kiegyenlíti a születési különbségeket! Amely nem visszafogja a gyermekeket, hanem új lendületet ad nekik. Amely minden tehetséges magyar előtt megnyitja az előrelépés, a társadalmi felemelkedés kapuját. Elitképzésünk kiváló eredményei két dolgot bizonyítanak: hogy mind a magyar gyermekekben, mind a hazai oktatásban megvan a lehetőség. Ezt a lehetőséget minden magyar fiatal számára meg kell nyitnunk. Legyen ismét közös célunk a képzett, talpraesett, versenyképes és büszke magyar nemzet!

Magyarország kizárólag emberi erőforrására építhet. Ez az erőforrás azonban fogyatkozik, ezért nincs elvesztegetni való magyar az országban. Le kell számolnunk a nemzeti öncsonkítással és tehetségeink elvesztegetésével. A tudás,

az életben való boldogulás képessége nem lehet a szerencsés kevesek kiváltsága. A tudásba való befektetés nem jótékonykodás vagy osztogatás, hanem legelemibb közös érdekünk, kitörésünk kulcsa.

Tiszta Magyarország

Az emberek jólléte, lelki egyensúlya és mentális egészsége nem csak anyagiakban határozható meg. Mind rendezettségre, tisztaságra, a világ átlátható működésére vágyunk. Különösen a huszonegyedik században, amikor életünket a folyamatos változás és újrendeződés jellemzi. Közvetlen életvilágunk otthonossága és kiszámítható működése mindannyiunk elemi szükséglete.

Nem igaz, hogy a rend a szabadság ellentéte. A rend, a biztonságos élet az egyén kibontakozásának feltétele. Nem nevezhető valóban szabadnak az, aki nem lehet nyugodt élete, vagyona és környezete biztonsága felől. A rendezettség átfogó szemléletére van szükségünk. Hétköznapi érintkezéseinktől az állam működésén át a természeti környezet iránti felelősségtudatig életvilágunk teljességét a rendnek, az átláthatóságnak, a tisztaságnak kell szerveznie.

Magyarország legyen olyan hely, ahol az emberek számára magától értetődő, hogy betartják az együttélés szabályait! Amelynek polgárai biztonságban tudhatják életüket és vagyonukat. De ahol nem kell mindent törvényekkel szabályozni, és nem kell minden sarokra rendőrt állítani annak érdekében, hogy ne szemeteljük tele saját lakókörnyezetünket – mert a közös normák betartása belső parancs és készítés. Hazánk legyen olyan hely, ahol már az iskolában megtanuljuk, hogy egy közösség tagjaiként felelősséggel tartozunk egymásért és közös életvilágunkért.

A közhatalomnak is be kell tartania közös szabályainkat. A közpénz nem az állam pénze, hanem a magyar emberek vagyona, amellyel átlátható módon, felelősen és hatékonyan kell gazdálkodni. Nincs belőle annyink, hogy pazarlón bánhassuk vele.

Ezért olyan államra van szükségünk, amely nem enged teret a járadékvadászatnak, és nem kiváltani igyekszik a piac szerepét a kiváltságok önkényes osztogatásával, hanem átlátható és kiszámítható környezetet biztosítva megfelelő lehetőségeket teremt a gazdaság szereplőinek az értékteremtésre. Olyan intézményrendszert kell teremtenünk, amely a közbeszerzéseken a legnagyobb átláthatóság mellett valódi versenyt biztosít és valóban érdem alapján, a közösségi érdekek leghatékonyabb érvényesülését szem előtt tartva ítéli oda a forrásokat.

Nem „értelmiségi finnyáságból” vagy politikai idealizmusból van szükségünk tiszta államra. Tanulmányok százai igazolják, hogy az emberek jóléte és boldogsága szorosan összefügg a szabadság mértékével és a rendezett, jól működő jogállammal. Legyen hát a magyarok közös célja és identitásunk szerves része a tiszta, magas színvonalon szolgáltató, rendezett jogállam felett érzett büszkeség!

De nemcsak a pénzzel nem bánhatunk pazarlón – természetes környezetünkkel is felelősséggel kell gazdálkodnunk. Ne törődjünk bele, hogy valamiféle történelmi elrendelésből fakadóan nem adhatjuk tovább a következő generációnak legalább olyan állapotban, ahogy mi örököltük meg a szüleinktől. Századunkban a gazdasági siker elválaszthatatlan lesz a fenntarthatóságtól. Akinek sikerül másokat megelőzve megérkezni a tiszta, fenntartható jövőbe, lehetőséget kap arra, hogy ne mintakövető, hanem mintaadó lehessen az új világban. Magyarország számára nem külső megfelelési kényszer, hanem a legelemibb önérdek a biológiai sokféleség megőrzése, vízkészletünk mennyiségének és minőségének fenntartása, levegőnk tisztaságának javítása. Jogunk van a tiszta környezethez, és kötelességünk ugyanezt biztosítani az utánunk jövőknek.

A polgári gondosság azonban nem elég. A közterületek tisztán tartása, a rendezett körülmények kialakítása például közösségi, vagyis állami és önkormányzati feladat (akkor is, ha piaci szereplők tevékenységét kell szabályozni), amelyet jó esetben csak segít és kiegészít a civil önkéntesség. Kizárólag a közhatalom rendelkezik azokkal a forrásokkal és kapacitásokkal, amelyek révén eseti toldozgatás-foldozgatás helyett rendszerszintű javulást érhet el az ország tisztán

tartása területén. Ilyen eszköz például az oktatás-nevelés, a műanyag korlátozása vagy betiltása, az újrahasznosítás és a cirkuláris, vagyis körkörös átállás ösztönzése.

Magyarországnak különleges kapcsolata van a vízhez. Erősen kötődünk nagy folyóinkhoz: költészetünkben csak úgy sorjáznak a Dunához, a Tiszához írt versek, és büszkék vagyunk a Balatonra, a „saját tengerünkre”. Ki ne hallotta volna még könnyedebb vagy komolyabb közéleti társalgás során, hogy „Magyarország víznagyhatalom”? Nemzeti identitásunk része, hogy Magyarország „vizes” ország, bőséges hidrológiai erőforrásokkal, amelyek jelentős gazdasági előnyök, illetve kellemes kulturális, sport- és szabadidős tevékenységek alapjai.

Ennek ellenére hazánkba mindmáig nem gyűrűzött be a világ nagyvárosaira jellemző „vízforradalom”. Pedig a városok víz felé terjeszkedése nemcsak a gazdaságnak és a turizmusnak jó, de segíti a klímaalkalmazkodást (a városi hőhullámok elleni védekezést), és általában is hozzájárul a polgárok jóllétének növeléséhez. Adjuk hát vissza a Dunát a budapestieknek! Adjuk vissza a Tiszát a szolnokiaknak, a szentesieknek, a szegedieknek! Nyissuk meg az utat a magyarok számára legfontosabb természeti erőforrásuk: saját folyóvizeik felé!

Nem Magyarország fogja megmenteni a Földet a globális klímaváltozás és a környezetszennyezés káros hatásaitól. Ez azonban nem ment fel bennünket természeti környezetünk megőrzésének felelőssége alól. Az emberiség részeként és hazánk méretéhez képest átlagon felüli kibocsátóként nekünk is van felelősségünk a fenntartható jövő megalapozásában – és ez kis, nyitott gazdaságként saját kitörésünk kulcsa lesz a fenntarthatóságban élenjáró Európai Unióban.

Gyorsítsuk fel átállásunkat a szénmentes jövőbe! Épületeink korszerűsítésével, termelésünk és közlekedésünk szénmentesítésével, a légszennyezés visszafogásával, zöld felületeink növelésével, vízkészleteink tisztán tartásával és megőrzésével készülünk fel a klímaválság egyre súlyosbodó hatásaira, amíg ezt még viszonylag kevés áldozat árán megtehetjük! És eközben tegyünk róla, hogy a

változás társadalmi költségeit ne a legelesettebbek, a legszegényebbek viseljék! Növeljük a megújuló arányát energiaforrásaink között! Az atomenergia néhány évtizednyi haladékot adhat – hosszú távon azonban az egyre olcsóbbá váló megújuló energiaforrásoké – mindenekelőtt a nap- és a szélenergiáé – a jövő.

A fenntartható, tiszta Magyarország megteremtése legfőbb esélyünk a kitörésre. Előzzük meg régiós versenytársainkat, jussunk el mindnyájuk előtt a fenntartható jövőbe, hogy jobb pozíciókat szerezhessünk az új globális versenyben!

Sikeres ország – fő erőforrásunk az ember

Magyarország ma sokkal jobban áll annál, mint sokszor hajlandók lennének elismerni. A releváns mutatók alapján szállítási, utazási és digitális infrastruktúránk nemzetközi összehasonlításban is kiemelkedő. Ezek a tényezők eddig is fontos szerepet játszottak a magyar gazdaság motorjainak számító multinacionális vállalatok idetelepülésében és a magyar tulajdonú vállalatok teljesítményében. Olyan előny ez, amelyre a jövőben is építhetünk.

Hogy miben állunk mégis rosszul? Emberi erőforrásaink kihasználásában. Az eddigiekben rengeteget fektettünk hazánk fizikai tőkéjébe. Most itt az idő, hogy sort kerítsünk legnagyobb erőforrásunk kiaknázására, legértékesebb tartalékunk kamatoztatására: a humán tőke fejlesztésére.

Nem igaz a közkeletű vélekedés, hogy hazánk legnagyobb baja a szegények és a gazdagok közötti ordító egyenlőtlenség. A számadatok szerint jövedelmi és vagyoni különbségeink nemzetközi összevetésben egyáltalán nem kiugróak – még úgy sem, hogy az elmúlt években számottevő mértékben növekedtek. A valódi gondot az jelenti, hogy az egyenlőtlenségek alacsony szintje szélsőségesen alacsony bérszínvonalat takar. Vagyis Magyarországon ma valójában nem egyenlőtlenségi probléma van, hanem szegénységi probléma. Az emberek általában túl kevés pénzből élnek nyugat-európai társaikhoz képest, miközben rengeteg közöttük a szegény, a máról holnapra élő.

És ami ennél is rosszabb: csak keveseknek adatik meg a lehetőség, hogy kitörjenek a szegénységből. Hazánkban szélsőségesen „ragadós a padló”: a szegény szülők gyermekei szegények maradnak. A jóléti juttatások nem a leginkább rászorulóknak jutnak, a szegregált oktatás pedig az esélyét is korán elveszi annak, hogy a jobb háttérből érkező gyerekek maguk után húzhassák a többieket. E tekintetben valóban érdemes egyenlőtlenségi problémáról beszélni: a lehetőségekhez, a jobb életre való esélyhez való hozzáférés egyenlőtlenségéről.

Magyarország legnagyobb problémáját ma egyértelműen polgárai tehetségének és lehetőségeinek kihasználatlansága jelenti. A szélsőséges mobilitáshiány, az emberek tehetségének, munkájának, kreativitásának kihasználatlansága mindenkinek rossz, mivel az ország egészét visszahúzza a nemzetközi versenyben. Ha csak az elitnek jó, az végső soron senkinek sem jó. A világ legsikeresebb és legboldogabb országait nem természeti kincseik vagy kedvező földrajzi adottságaik különböztetik meg a középmezőnytől. Venezuelának van olaja – Finnországnak nincs. Angolának van gyémántja – Szingapúrnak nincs. Dánia, Izland vagy Svédország nem azért végez rendre a legboldogabb országok rangsorának élén, mert kellemes a klímájuk vagy kivételesen barátságos a tengerpartjuk. Hanem azért, mert időben felismerték: egy ország elsősorban a polgáraitra építhet. Egészségükre, tehetségükre, tudásukra és szorgalmukra.

Nekünk is erre kell építenünk – és van mire. Eredményeink a művészetben, a nemzetközi tanulmányi és sportversenyekben felülmúlják azt a teljesítményt, amelyre lélekszámunk és nemzeti jövedelmünk alapján számítani lehetne. Ma azonban hagyjuk, hogy tehetségeink parlagon heverjenek. Hazánk meglehetősen elitista ország képét mutatja. Jók a közlekedési lehetőségeink, de csak ha Budapestről indulunk. Internetes infrastruktúránk európai viszonylatban is jó, miközben messze az uniós átlag alatt vagyunk a digitális készségek tekintetében. Közoktatásunk tucatnyi elitintézménye nagyszerű tehetségeket nevel ki, miközben diákjaink összességében messze az európai átlag alatt teljesítenek. Feldolgozóiparunk exportképes része pedig világviszonylatban is igen komplex,

széles tudásbázisra épül, de nincsenek erős hazai tulajdonú vállalatok, amelyek külföldön is megállják a helyüket a versenyben. Vannak tagadhatatlan, látványos sikereink, és jelentős egyéni teljesítmény van minden egyes olimpiai aranyérem, Nobel-díj vagy innovatív szabadalom mögött. A probléma csak az, hogy a többség ma kimarad a nagy sikertörténetekből.

Fiataljaink tehetségesek, és ha megfelelő képzésben részesülnek, valóban elképesztő teljesítményre képesek. A probléma tehát nem a gyerekekkel, hanem a felnőttekkel; nem az „alapanyaggal”, hanem annak „megmunkálásával” van. Márpedig a huszonegyedik században minden ezen dől el: hogy a polgárok képesek-e folyamatosan megújulni, tanulni és új ösvényekre lépni. Vagyis a legnagyobb bajunk valójában az, hogy nem mindenki részesül olyan oktatásban, amely lehetőséget adna tehetsége lehető legjobb kibontakoztatására.

Fejlesztési forrásainkat a fizikai helyett a jövőben emberi erőforrásaink kibontakoztatására kell fordítanunk. Közoktatásunkat befogadóbbá és valóban készségalapúvá kell tennünk – gyermekeinket sarkalljuk önálló gondolkodásra, együttműködésre és rugalmasságra! Adjunk nekik átváltható, új és új kihívások közepette kamatoztatható alapkészségeket! És közben mindent meg kell tennünk azért, hogy inkább tompítsuk, mintsem tovább erősítsük a családi háttér esetleges visszahúzó hatását! Mindenekelőtt pedig számoljunk le a „diplomás túlképzés” öngyilkos mítoszával! A huszonegyedik században nem lehet elég diplomásunk. A „túlképzett magyar” rémképe a legveszélyesebb hazugság.

De hiába lesznek „okos magyarjaink”, ha nem adjuk meg nekik a lehetőséget, hogy értelmes munkát végezhesenek. Magyarországon ma egészen abszurd módon egyszerre van munkaerőhiány és munkanélküliség. Szomszédos vagy akár még távolabbi országokból importálunk dolgozó kezeket, miközben komplett települések nyögik a munkalehetőségek hiányát. Magyarországon ma nem a kivándorlás jelenti a valódi problémát – e tekintetben a számok alapján nem lógunk ki a hasonló fejlettségű országok mezőnyéből. Az igazi gondot a munka világának illeszkedési problémái jelentik: vagyis az, hogy a kereslet nem tud találkozni a

kínálattal. Segítenünk kell a munkát keresők és a munkaadók egymásra találását: az általános készségek fejlesztésétől és a hatékony felnőttképzési rendszertől a földrajzi mobilitás ösztönzésén át a részmunkaidős és távfoglalkoztatásig számtalan kihasználatlan lehetőségünk van.

Államunk működését is új alapokra kell helyoznünk. A magyar állam ma ott túlmozgásos, ahol csak ártani tud, miközben nem tesz eleget ott, ahol igazán dolga lenne: az emberi tőke felhalmozásában, mindenekelőtt az oktatásban és az egészségügyben. Nem egyedi döntések alapján, kegyként osztogatott támogatásokra és személyre szabott jogszabályokra van szükségünk – hanem kiszámítható jogállamra, jól működő intézményekre, versenyképes, huszonegyedik századi oktatásra és a társadalmi mobilitás szélesre tárt kapuira. Nem a kivételezések és a kiskapuk rendszerére, hanem a tehetség megbecsülésére és a teljesítmény visszaigazolására.

Aki szerint ma létezik olyan sikeres gazdaságpolitika, amelynek középpontjában nem az emberi erőforrásokba való befektetés áll, nem mond igazat. Aki szerint van gyorsabb vagy könnyebb útja a kitörésnek, valójában nem lát tovább az orránál. Nem az a kérdés, hogyan pótolhatjuk e téren egy pillanat alatt az elvesztegetett évtizedeket, hanem hogy hajlandók vagyunk-e végre a startvonalra állni. Magunk is meg fogunk lepődni, valójában milyen hamar átugorhatjuk a saját árnyékunkat, ha végre elhatározzuk magunkat.

A tudásalapú társadalom nem hangzatos közhely, hanem korunk realitása. A huszonegyedik század a folyamatos megújulásról, a mobilitásról és a kreativitásról szól. „Okos országgént”, a tárgyak és a cégek helyett végre az emberekbe fektető közösségként mi lehetünk ennek a korszaknak a nyertesei. Ne hagyjuk elveszni ezt a történelmi lehetőséget!

Vajon mennyi idő kell egy ország új pályára állításához? Harminc év? Húsz? Vagy talán elegendő lenne egyetlen évtized is? És vajon mennyi időre lesz szükségünk, ha a következő évtizedben a kivárást és a tétlenséget választjuk?

Egy dolog biztos: már ma is pontosan látszik, hogy mit kellene tennünk. Minél előbb hozzá kellene látnunk, hogy lefektessük az alapokat.